

Yaşlı Bireylerin Yaşam Doyumları ve Dini Tutumları Üzerine Bir Araştırma

*¹Arif DURĞUN, ²Kübra Nur DURĞUN

¹ORCID : 0000-0001-8210-7343, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi,

arifdurgun@ibu.edu.tr

²ORCID : 0000-0003-4573-9899, İstanbul Üniversitesi, durgunkubranur@gmail.com

Öz

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus her geçen gün artmaktadır. Doğum oranlarının azalmasıyla birlikte toplumumuz giderek yaşlanmaktadır. Bu durum yaşlı bireylere yönelik çeşitli boyutlarda bilimsel araştırmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu araştırmada yaşlı bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ve dini tutumlarının yaşam doyumunu nasıl etkilediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Bolu ili Seben ilçesinde ikamet eden 60 yaş üstü bireylerle sınırlıdır. Çalışma 2019 yılı Ekim-Aralık ayları arasında tesadüfi örnekleme bağlı kalarak 84 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %58,3'si kadın, %41,7'si erkektir. Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir durumu değişkenlerine göre yaşam doyumları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Deneklerin yaş, maddi durumlarını değerlendirme, reçeteli ilaç kullanımı, sosyal yardımlardan yararlanma ve yakınlarıyla görüşme biçimi değişkenlerine göre yaşam doyumları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların dini tutumları ile yaşam doyumları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Dini tutumun yaşam doyumu üzerindeki etkisini belirlemek için yapılan regresyon analizi neticesinde $\beta_1= 0,582$ olarak bulunmuştur. Katılımcıların dini tutumlarının yüksek seviyede ($29,952\pm 3,456$), yaşam doyumlarının orta düzeyde olduğu ($16,690\pm 5,280$) bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Dini Tutum, Yaşam Doyumu

A Study on the Life Satisfaction and Religious Attitudes of Elderly People

Absract

The elderly population is increasing day by day in our country as well as all over the world. Our society is getting older with the decrease in birth rates. This makes it necessary to conduct scientific researches in various dimensions about elderly people. In this study, it was aimed to

*¹Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Seben İzzet MYO, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Böl., Seben/BOLU, 14750; arifdurgun@ibu.edu.tr;+903744112627

determine the level of life satisfaction of elderly people and how their religious attitudes affect their life satisfaction. The research was carried out with individuals over 60 years old residing in Seben district of Bolu province. The study was conducted between October and December 2019 with 84 participants, adhering to a random sample. 58.3% of the participants are women and 41.7% are men. No significant difference was found between the life satisfaction of the participants according to the variables of gender, marital status, education level, and monthly income ($p>0,05$). A significant difference was found between the life satisfaction of the subjects according to the variables of age, assessment of their financial situation, use of prescription drugs, benefiting from social assistance and interviewing with their relatives ($p<0,05$). A positive correlation has found between the religious attitudes of the participants and their life satisfaction. As a result of the regression analysis to determine what the effect of religious attitude on life satisfaction was, it was found to be $\beta_1 = 0.582$. It was found that the religious attitudes of the participants were at a high level ($29,952 \pm 3,456$) and their life satisfaction was at a medium level ($16,690 \pm 5,280$).

Keywords: *Elderly, Religious Attitude, Life Satisfaction*

1. GİRİŞ

Günümüzde gerek teknolojinin baş döndürücü bir hızla ilerlemesi gerekse de sağlık alanında yaşanan gelişmeler dünya nüfusunun giderek yaşlanmasına zemin hazırlamıştır. Mezkûr gelişmeler bir taraftan insanların daha uzun yaşamasına olanak sağlarken diğer taraftan doğum oranlarının da azalmasıyla birlikte yaşlı nüfusun toplum içerisindeki oranını da artırmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusun giderek arttığı ve bu artışı geliştirmekte olan ülkelerin de izlediği görülmektedir. TÜİK verilerine göre Türkiye’de 65 ve üzeri yaştaki nüfusun genel nüfus içindeki oranı 2000 yılında %6,7 iken 2019 yılında %9,1 olduğu ve bu oranın 2025 yılında %11 olacağı tahmin edilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020). Yaşlı nüfusun bu artan değişimi yaşlıları ele alan daha fazla akademik ve pratik çalışma gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla yaşlı nüfusun bu denli artış göstermesiyle birlikte yaşlı topluma yönelik yapılacak sosyal hizmetlerde ve geliştirilecek sosyal politikalarda daha kapsayıcı ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. Dolayısıyla yaşlı bireyleri bütüncül bir yaklaşımla ele almak için yaşlılığı çeşitli boyutlarıyla değerlendirmek ayrı bir önem taşımaktadır.

Günlük yaşamda yaşlılıkla ilgili birçok birbirine benzeyen fakat aynı anlamı taşımayan yani farklı tanımlanan birçok kavram vardır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010, s.16). Bu kavramlar “yaş”, “yaşlı”, “yaşlılık”, “yaşlanma” kavramlarıdır. Öncelikle bunların sınırının ve ne anlama geldiklerinin bilinmesi gerekmektedir. Yaş, Bireyin doğum gününden bu zamana kadar geçirdiği zaman, insanın yaşamış olduğu yıl, ay ve günlerin sayısı ya da bir diğer ifadeyle

takvimde tek olarak kabul edilen zamandır (Genç ve Seyyar, 2010, s. 838; Hablemitoğlu ve Özmete, 2010, s. 16). Yaşlı, 65 ve üstü yaşta olan veya fizyolojik, bedeni, ruhi ve zihni açılardan yaşa bağlı olarak belirli derecede fonksiyon kaybı yaşıyan bireyi tanımlamaktadır. Yaşlanma, insanın doğumu ile başlayıp ölümüne kadar devam eden ve tüm canlılarda görülen kaçınılmaz süreç olarak tanımlanırken yaşlılık ise fizyolojik bir olgu olup bireylerin ruhi ve fiziki güçlerinde geri dönülmez bir şekilde kaybolması süreci olarak ifade edilmektedir (Genç ve Seyyar, 2010, s. 844).

Gerontoloji bilimi yaşlılık sürecindeki sorunları kapsamlı bir ele alışla inceleyen bir bilim dalı olarak, yaşlanma ve yaşlı insanlar üzerinde çalışmak maksadıyla yaşlanmanın sosyo-kültürel boyutlarıyla ilgilenir. Diğer bir ifadeyle yaşlılığın biyolojik, psikolojik ve fizyolojik boyutlarına sosyolojik bir bakış açısı geliştirir. Böylece yaşlılığa multidisipliner ve interdisipliner yaklaşım sergiler. Gerontolojik sosyal hizmet, yaşlı bireylerin psiko-sosyal nitelikteki sorunlarının çözümünde çeşitli müdahalelerde bulunarak, yaşlı bireyin, grubun ve topluluğun sosyal refahını yükseltmek ve yaşam doyumlarını artırmak maksadıyla mikro-mezzo-makro düzeylerde çeşitli hizmet modelleri geliştirerek uygulamalara yön veren sosyal hizmetin spesifik alanlarından biridir.

Yaşam kalitesi ideal bir yaşamın ne olduğuna ve nasıl elde edilebileceğine ilişkin sorulara verilen cevaplarda gizlidir. Bireyin kendi yaşamına bir bakış açısı olarak değerlendirebileceğimiz yaşam kalitesi kavramını Fayos, fertlerin kendi yaşamını değerli addettikleri şekilde idame ettirdikleri kabiliyetler şeklinde tanımlamaktadır (Çetin, 2002). Denney (1998) ise yaşam kalitesini bireyin aile, toplum, okul, iş yaşamı, fiziksel ve ruhsal sağlık konularında duyduğu tatmin olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan hareketle yaşam kalitesinin ve yaşam doyumunun aynı anlamları içerdiğini söyleyebiliriz.

Yaşam doyumunu ya da yaşam kalitesi, ferdin yaşamın belirli bir alanını değil, yaşamın tümüyle iyi gittiğini değerlendirmesi olarak tanımlanabilir. Nitekim bireyin sadece mesleğinden memnun olması hayatından memnun olduğu anlamına gelmez (Dağlı ve Baysal, 2016; Tüzün ve Eker, 2003). Burada anahtar kavram bireyin yaşamı ile ilgili pozitif düşüncelerinin negatif düşüncelerine ne ölçüde üstün geldiğidir. Bu değerlendirmede ise bireyin beklentileri ve elinde olanların karşılaştırılması belirleyici olmaktadır (Haybron, 2001). Dolayısıyla yaşam doyumunu

genel olarak bireyin yaşam kalitesini, kendi belirlediği kriterleri çerçevesinde değerlendirmesi şeklinde tanımlayabiliriz (Shin ve Johnson, 1978).

Appleton ve Song (2008, akt. Dağlı ve Baysal, 2016, s. 1251) yaşam doyumunun altı bileşen etrafında şekillendiğini; bu bileşenler sırasıyla bireyin gelir düzeyi, statü ve mesleği, imkanları ve sosyal hareketliliği, refah şartları, mevcut devlet politikası ve çevre, aile ve sosyal ilişkileridir. Eser (2004, s. 4) ise yaşam doyumunu dört farklı boyutta ele almıştır. Bunlardan birincisi kişisel içsel alan (değerler, inançlar, arzular, hedefler, problemle baş edebilme vb.) ikincisi kişisel sosyal alan (aile yapısı, gelir durumu, iş durumu vb.), üçüncüsü dışsal doğal çevre (hava ve su kalitesi, bitki örtüsü, çevre kirliliği vb.) ve dördüncüsü dışsal toplumsal çevredir (Kültürel, sosyal ve dini kurumlar, toplumsal olanaklar, güvenlik, ulaşım vb.). Görüldüğü gibi yaşam doyumunun belirleyicileri geniş yelpazede değerlendirilebilecek bir özelliğe sahiptir.

Literatür incelendiğinde yaşlı bireylere veya gruplara yönelik yapılan bilimsel çalışmalar sosyoloji, gerontoloji, geriatri, sosyal hizmetler, psikoloji ve antropoloji disiplinleri marifetiyle ele alınmış ve yaşlılık, yaşlanma kavramları fiziksel, biyolojik, ekonomik, sosyal ve psikolojik boyutlarla incelenmiştir. Mezkur çalışmalar yaşlılık, yaşlanma ve yaşlı bireylerin sorunlarının tespitine ve çözümüne yönelik elde edilen veriler ve araştırma sonuçları bağlamında literatüre katkı sağlamaktadır. Böylece yaşlılık ve dindarlık eksenli araştırmaların da yapılması gereğinin önemi her geçen gün daha da arttığı gözlemlenmektedir (Akgül, 2004, s. 19).

Yaşam doyumunun belirleyicilerinden biri de dini tutumdur. Dini tutumun açıklanmasından önce tutum kavramının açıklanmasında yarar vardır. Tutum, bireyin sosyal çevre içerisinde sosyalleşme sürecinde öğrenerek edindiği, değiştirilmesi oldukça güç olan, belli bir zaman diliminde devam eden eğilimleridir (Genç ve Durğun, 2018, s. 257). Dini tutum ise bireyin dine dair bilgi, görüş, inançlarının düşünce ve davranışlarını yönlendirme şeklidir (Peker, 1993, s. 88). Bu bağlamda bireyin dini tutumunu, kişinin dine ilişkin bilgi ve inançları, dinin emir ve yasaklarına uyma, dinin gereklerini yerine getirme, dini ritüellere ve aktivitelere katılma ve yaşantısının dinle örtüşme durumu ve mensup olduğu dini oluşturur (Genç ve Durğun, 2018, s. 256).

Bu araştırmada Dini Tutum Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılarak yaşlı bireylerin yaşam doyumlarının ne olduğu ve yaşam doyumları ile dini tutumları arasında nasıl bir ilişki olduğu, dini tutumun yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin ne olduğu sorularına cevap aranmıştır. Ayrıca yaşlı bireylerin dini tutumlarının ve yaşam doyumlarının bazı demografik değişkenlerle nasıl bir ilişkide olduğu incelenmektedir.

2. YÖNTEM

Bilimse araştırmalarda yöntem ve teknikler, problemin belirlenmesinden çözüme kadar tüm zihinsel çabaların ürünü olarak ortaya konulan ve rapor hazırlama dahil bunları somutlaştıran çeşitli teknikleri ihtiva eder (Karasar, 1995, s.109). Sosyal Hizmet, Psikoloji, Sosyoloji vb. disiplinlerde gözlem, mülakat, anket, test vb. teknikler bilgi toplama vasıta ve teknikleridir. Araştırmacılar ele aldıkları konuların muhteviyatına göre bu tekniklerden birini veya birkaçını birlikte kullanabilmektedir. Bu başlık altında araştırmamızda kullandığımız yöntem ve tekniklerden bahsedilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı, Önemi, Problemi ve Hipotezleri

Literatür incelendiğinde Birleşmiş Milletler'in yaşlılıkla ilgili çalışmalarında genel olarak 60 yaş ve üzeri yaşlı olarak kabul edilmektedir (UN, 2015). Nitekim bu çalışmada Birleşmiş Milletlerin yaş kriteri benimsenmiştir. Dolayısıyla çalışmada 60 yaş üstü yaşlı bireylerin yaşam doyumları ve dini tutumları konu edinmektedir. Bu bağlamda toplumumuzun önemli bir grubunu oluştıran yaşlı bireylerin yaşam doyumlarının hangi düzeyde olduğu, yaşam doyumlarına etki eden unsurların neler olduğu ve bunlardan spesifik olarak dini tutumun yaşlı bireylerin yaşam doyumuna nasıl etki ettiğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Yaşlı bireylerin başarılı yaşlanmalarına ve yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik hizmetler ve politikalar belirlenirken yaşlı bireylerin ne tür gereksinimleri olduğunun belirlenmesi ve mevcut durumlarının tespiti, geliştirilecek politikalara yön vermesi açasından önem arz etmektedir. Bu açağan yapmış olduğumuz bu araştırmanın da yaşlı bireylere yönelik geliştirilecek politikalara katkı sağlayabileceği düşüncesi araştırmamızın önemini oluştırmaktadır. Bilimsel çalışmalarda araştırmanın probleminin net bir şekilde ortaya konması ise araştırmanın hedefe ulaşılmasında önemlidir. Bu çalışmanın da temel problemi, yaşlı bireylerin yaşam doyumunu ne seviyededir ve

yaşam doyumunun belirleyicilerinden biri olarak düşündüğümüz dini tutum ile yaşam doyumu arasında nasıl bir ilişki vardır?

Bu bağlamda araştırmamızın hipotezleri şöyledir:

1. Yaşlı bireylerin dini tutumları ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Yaşlı bireylerin demografik özellikleri ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2.2. Araştırma Modeli

Yaşlıların yaşam doyumu ve dini tutum düzeylerini konunu edinen bu araştırmanın modeli genel itibariyle tarama modelidir. Bu model genellikle büyük bir topluluğun mevcut durumla ilgili gerek geçmişte gerekse de şu anda var olan düşüncelerini, duygularını, inanç ve tutumlarını açıklamak ve belirlemek için kullanılır (Johnson ve Christensen, 2014; Karasar, 1995, s. 77). Bu çalışmada yaşlı bireylerin yaşam doyumu ve dini tutum olguları arasındaki ilişki ve etkileşim incelendiğinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model ise araştırmacı tarafından istatistiksel yöntemler kullanılarak iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin varlığını ve derecesini açıklamaya çalışan araştırma modelidir (Karasar, 1995, s.85).

2.3. Evren ve Örneklem

Alan araştırmalarında araştırma yöntemi belirlendikten sonra araştırma evreninin belirlenmesi ve bu evrenden örneklemin seçilmesi gerekmektedir (Arseven, 1993, s. 92-94). Araştırmanın evrenini Bolu İli Seben İlçesinde ikamet eden 60 yaşa üstü yaşlı bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Seben İlçesi Çarşı Mahallesi ikamet eden 60 yaş üstü içinde yaşanan zamanın, mekanın ve tarihin bilincinde olduğu tespit edilmiş 84 yaşlı oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde tesadüfi örneklem tercih edilmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Zira bu teknik büyük kitlelere uygulama kolaylığı nedeniyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Bu kapsamda araştırmamızın konusuna ve amacına yönelik hazırlanan anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgilerin ve kişisel özelliklerin tespitine yönelik sorular, ikinci ve üçüncü bölümde ise yaşam doyumları ve dini tutumlarını ölçmek için daha önce standart hale getirilmiş likert tarzındaki lkler kullanılmıştır. Anket formunda yer alan kişisel bilgiler ve lklere ilişkin açıklamalar aşağıda verilmektedir.

2.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın demografik verilerini ihtiva eden ve araştırmacılar tarafından geliştirilen bu formda ankete katılan yaşlı bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, sosyal güvence durumu, maddi durum, süreğen hastalık ve sürekli ilaç kullanımı durumu, çalışma durumu, kininle yaşadığı, ocuk sayısı, çocukları ve/ya akrabalarıyla görüşme durumu ve şekli, dini ve sosyal faaliyetlerde bulunma durumu ve son olarak sosyal yardımlardan faydalanma durumu gibi bilgiler bulunmaktadır. Form toplam 18 sorudan oluşmaktadır.

2.4.2. Yaşam Doyumu leği (YD)

Bu araştırmada Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen ve Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Tke'ye uyarlanan "Yaşam Doyumu leği" (YD) kullanılmıştır. YD; tek faktör ve 5 maddeden oluşan ve "(1) hiç katılmıyorum" dan "(5) tamamen katılıyorum" a kadar değişen 5'li likert tipinde bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 5 ve en yüksek puan 25'dir. Ölçekten alınan yüksek puan yaşam doyumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı 0,88 ve test- tekrar test güvenirliği ise 0,97 olarak saptanmıştır. Geliştirilen yeni ölçekte yapılan faktör analizi sonuçları, ölçeğin orijinal formunda olduğu gibi tek faktörlü bir yapı gösterdiği yönündedir. Sonuç olarak geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri neticesinde yaşam doyumunu ölçmeye yönelik güvenilir bir ölçek olduğu anlaşılmıştır.

2.4.3. Dini Tutum leği

Ok (2011) tarafından geliştirilen Ok-Dini Tutum Ölçeği üniversite öğrencilerinin dindarlık düzeyini ölçmek için geliştirilmiş ve çeşitli çalışmalarda farklı sosyal gruplar için de kullanılmıştır. Ölçekte 4 alt boyut ve 8 madde bulunmaktadır. Boyutlar sırasıyla Biliş, Duygu, Davranış ve Allah İnancı şeklindedir. Biliş alt boyutu ters puanlanmaktadır. Ölçek ifadeleri “(1)hiç katılmıyorum” dan “(5)tamamına katılıyorum” a kadar değişmekte ve 5’li likert tipindedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan ise 40’tır. Dini tutum düzeyinin standart bir puanlaması olmamakla birlikte 8 (düşük) < 19-29 (orta) < 40 (yüksek) şeklinde kategorize edilerek değerlendirilebilmektedir. Ok-Dini Tutum olarak isimlendirilen ölçeğin yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu görülmüştür (.81 ve .91). Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri neticesinde bireylerin dini tutumlarını ölçmede güvenilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmamızdaki verilerin değerlendirilmesinde verilerin özelliğine göre çeşitli istatistiksel analizler SPSS 22.0 paket programıyla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle hangi analizlerin yapılabileceğine karar vermek için varyansların normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Varyanslar normallik varsayımını karşılamadığı gerekçesiyle yapılan analizlerde nonparametrik testler kullanılmıştır. İki değişken arasındaki farkın anlamını tespit için Mann-Whitney U testi; üç veya daha fazla değişken arasındaki farkın tespiti için de Kruskal Wallis testi analizleri yapılmıştır. Ayrıca dini tutum ve yaşam doyumu ve yaş değişkenleri arasındaki ilişkiselliğin tespiti için ise Spearman Korelasyon ve Çoklu Regresyon analizleri yapılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliği Cronbach Alpha katsayısıyla ölçülmüştür.

3. BULGULAR

3.1. Demografik Özellikler

Bu başlık altında ankete katılanların sosyo-demografik özelliklerine, sağlığa ilişkin göstergelere, aile ilişkilerine, sosyal ve dini faaliyetlerde bulunma durumuna ve sosyal yardımlardan faydalanma durumuna yer verilmiştir.

Tablo 1. Sosyo-Demografik Bilgiler

Cinsiyet	n	%	Medeni Durum	n	%
Kadın	49	58,3	Evli	67	79,8
Erkek	35	41,7	Bekar	1	1,2
Eğitim Durumu	n	%	Dul	15	17,9
Okuryazar değil	10	11,9	Boşanmış	1	1,2
İlkokul	58	69,0	Sosyal Güvence Durumu	n	%
Ortaokul	5	6,0	Evet	81	96,4
Lise	7	8,3	Hayır	3	3,6
Üniversite	4	4,8	Maddi Durum Değerlendirmesi	n	%
Aylık Gelir	n	%	Yeterli	62	73,8
0-1000	9	10,7	Yetersiz	22	26,2
1001-2000	44	52,4	Süreğen Hastalık Durumu	n	%
2001-3000	28	33,3	Evet	59	70,2
4001 ve üzeri	3	3,6	Hayır	25	29,8
İlacın Sürekli Kullanımı	n	%	Çalışma Durumu	n	%
Evet	65	77,4	Emekli	32	38,1
Hayır	19	22,6	İşçi	5	6,0
Kiminle Yaşadığı	n	%	Ev hanımı	33	39,3
Yalnız	15	17,9	Çiftçi	12	14,3
Eşimle	56	66,7	İşsiz	1	1,2
Eşim ve çocuklarımla	13	15,5	Çocuk Sayısı	n	%
Çocuklar ve/veya Akrabalarla Görüşme Sıklığı	n	%	0	3	3,6
Görüşmüyorum	2	2,4	1-3	60	71,4
Her gün	25	29,8	4-6	20	23,8
Haftada bir	31	36,9	7 ve üzeri	1	1,2
Ayda bir	17	20,2	Görüşme Şekli	n	%
Yılda bir	9	10,7	Yüz yüze	26	31,7
Dini faaliyetlerde Bulunma	n	%	Telefonla	17	20,7
Evet	68	81,9	Telefon ve yüz yüze	39	47,6
Hayır	15	18,1	Sosyal Faaliyetlerde Bulunma	n	%
Sosyal Yardımlardan Faydalanma	n	%	Evet	26	31,3
Evet	18	21,4	Hayır	57	68,7
Hayır	66	78,6	Yaş Ortalaması	67,21±5,158	
Hangi Yardımlardan Faydalandığı			n	%	
Yaşlı aylığı			5	27,8	
Giyecek yardımı			1	5,6	
Kömür yardımı			7	38,9	
Gıda yardımı			3	16,7	
Hepsi			2	11,1	

Yukarıdaki tabloda katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine yer verilmiştir. Katılımcıların yarısından biraz fazlası kadın, beşte dördü evli ve dörtte üçüne yakını ilköğretim mezundur. Yaşlı katılımcılarımızın neredeyse tamamının sosyal güvencesi vardır. Ankete katılan yaşlılarımızın maddi durumlarını nasıl değerlendirdikleri sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında %73,8 gibi büyük bir kısmının maddi durumunu yeterli gördüğünü ifade etmişlerdir.

Yine aynı tabloda katılımcıların aylık gelir düzeylerine baktığımızda %52,4'ünün 1001-2000 TL gelire sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların aylık gelirleri ile maddi durumlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin değişkenler çapraz tablo ve Ki-Kare analizine tabi tutulduğunda 1001- 2000 TL gelire sahip olanlardan 33 kişi ve 2001-3000 TL gelire sahip olanlardan 24 kişi gelirlerini yeterli bulduklarını ifade etmiş ve istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,34$) bulunmuştur.

Katılımcı yaşlıların %70,2'sinin süregelen hastalıklarının olduğu ve %77,4'ünün de sürekli ilaç kullandıkları, %38'inin emekli, %39,3'ünün ev hanımı, %14,3'ünün çiftçi olduğu, %66,7'sinin eşiyle birlikte yaşadığı, dörtte üçüne yakınının 1-3 arası çocuğa sahip oldukları, çocuklarıyla ve/ya akrabalarıyla görüşme sıklığına bakıldığında %29,8'i her gün %36,9'unun ise haftada bir görüştüğü, görüşme şekline bakıldığında da %47,6'sının telefon ve yüz yüze görüştüğü görülmektedir.

Son olarak ise katılımcıların %81,9'unun dini faaliyetlerde bulunduğu, yarısından fazlasının sosyal faaliyetlerde bulunmadığı, beşte dördüne yakınının sosyal yardımlardan faydalanmadığı, sosyal yardımlardan faydalananların da çoğunun kömür yardımından faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Dini Tutum ve Yaşam Doyumuna İlişkin Bulgular

Bilimsel araştırmalarda hipotezlerin test edilmesinde çeşitli istatistiksel analizler yapılmaktadır. Öncesinde kullanılan ölçeklerin güvenilirliğine bakılması gerekmektedir. Bunun için Cronbach Alpha katsayısı ölçeklerin güvenilirliğini ölçmede yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu doğrultuda ölçeklerin alfa değerlerine bakılmış ve Dini Tutum Ölçeği'nin alfa değeri $\alpha= 0,800$,

ölçeğin biliş alt boyutunda $\alpha = 0,801$, duygu alt boyutunda $\alpha = 0,723$, davranış alt boyutunda $\alpha = 0,776$, inanç alt boyutunda ise $\alpha = 0,804$ olarak bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği'nin alfa değeri $\alpha = 0,835$ bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeklerin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (Karagöz, 2019). Daha sonra verilerin normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığına bakılması gerekmektedir. Zira verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine göre kullanılacak analizler farklılaşmaktadır. Verilerin normal dağılım gösterdiği durumlarda parametrik testler kullanılırken, normal dağılım sağlanmayan durumlarda ise nonparametrik testler kullanılmaktadır (Karagöz, 2019).

Bu gerekçelerle araştırmamızda kullandığımız sürekli değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla varyansların homojenliğine bakılmıştır. Aşağıdaki tabloda varyansların homojen dağılım göstermediği görülmektedir.

Tablo 2. Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	Sig.
DTÖ (Biliş)	0,531	84	0,000
DTÖ (Duygu)	0,399	84	0,000
DTÖ (Davranış)	0,340	84	0,000
DTÖ (İnanç)	0,477	84	0,000
DTÖ (Toplam)	0,274	84	0,000
YDÖ	0,116	84	0,007

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere araştırmada kullanılan ölçeklerde ve alt boyutlarında p değeri 0,05'ten küçüktür. Bu durumda nonparametrik testler kullanılacaktır (Kalaycı vd., 2006; akt. Karagöz, 2019; Kaptanoğlu Yıldırım, 2013, s. 82). Nonparametrik testler ana kitle ile ilgili

herhangi bir şey bilinmediği durumlarda kullanılabilir olması bu testlerin en önemli avantajıdır (Karagöz, 2010, s. 19).

3.2.1. Yaşlı Bireylerin Dini Tutum Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Aşağıdaki tabloda katılımcılarımızın ölçeklerden ve DTÖ alt boyutlarından aldıkları puanlar gösterilmektedir.

Tablo 3. Ölçeklerden Alınan Puanlar

	N	En Az	En Çok	Ortalama	Standart Sapma
Dini Tutum (Biliş)	84	2,00	8,00	2,095	0,687
Dini Tutum (Duygu)	84	3,00	10,00	9,214	1,529
Dini Tutum (Davranış)	84	2,00	10,00	9,047	1,535
Dini Tutum (İnanç)	84	4,00	10,00	9,595	1,098
Dini Tutum Toplam	84	14,00	34,00	29,952	3,456
Yaşam Doyumu Toplam	84	5,00	25,00	16,690	5,280

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere dini tutum ölçeği için gerek alt boyutlarda gerekse de ölçek toplam puanında katılımcıların dini tutumlarının yüksek seviyede $29,952 \pm 3,456$ olduğunu söyleyebiliriz. Yaşam doyumu ölçeğine bakıldığında ise ölçekten alınan toplam puan ortalamasını $16,690 \pm 5,280$ ile orta düzeyde olduğunu söylememiz mümkündür.

3.2.2. Yaş Değişkenine Göre Yaşam Doyumu ve Dini Tutuma İlişkin Farklılıklar

Aşağıdaki tabloda yaş değişkenine göre ve dini tutuma göre yaşam doyumu arasındaki ilişkiler gösterilmektedir.

Tablo 4. Korelasyon Analizi

Korelasyon (Spearman)		DTÖ	YDÖ
Yaş	r	0,001	0,353
	p	0,994*	0,001**
	n	84	84

* $p > 0,05$, ** $p < 0,05$

Yukardaki tablo incelendiğinde katılımcıların yaş değişkenine göre yaşam doyumu arasında $r=0,353$ oranında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Dini tutum ile yaş arasında korelasyon bulgulanmamıştır.

3.2.3.Çeşitli Değişkenlere Göre Yaşam Doyumu ve Dini Tutuma İlişkin Farklılıklar

Aşağıdaki tablolarda cinsiyet, sosyal güvence durumu, maddi durum değerlendirmesi, süregelen hastalık tanısı alma, sürekli ilaç kullanma, dini faaliyetlerde bulunma, sosyal faaliyetlere katılma ve son olarak sosyal yardımlardan faydalanma değişkenlerine göre yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının belirlenmesi için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 5. Yaşlı Bireylerin Bağımsız Değişkenlere Göre Yaşam Doyumu Ölçeğinin Karşılaştırılması (n=84)

	Cinsiyet		SGK durumu		Maddi durum		Süregelen Hastalık	
	Seçim	Sıra Ort.	Seçim	Sıra Ort.	Seçim	Sıra Ort.	Seçim	Sıra Ort.
Yaşam Doyumu	Kadın	44,56	Evet	41,82	Yeterli	47,47	Evet	44,62
	Erkek	39,61	Hayır	60,83	Yetersiz	28,50	Hayır	37,50
	U= 756,5/ Z= -0,919 p= 0,358		U= 66,5/Z= -1,329 p= 0,184		U= 374,0/ Z= -3,141 p=0,002*		U= 612,5/ Z= -1,226 p= 0,220	
	Sürekli İlaç Kullanımı		Din Faaliyette Bulunma		Sosyal Faaliyette Bulunma		Sosyal Yardım Alma	
	Seçim	Sıra Ort.	Seçim	Sıra Ort.	Seçim	Sıra Ort.	Seçim	Sıra Ort.
	Evet	46,12	Evet	41,79	Evet	39,83	Evet	28,36
Hayır	30,11	Hayır	42,97	Hayır	42,99	Hayır	46,36	
U= 382,0/ Z= -2,524 p= 0,012*		U= 495,5/Z=-0,172 p= 0,863		U= 684,5 / Z= -0,556 p= 0,578		U= 339,5 / Z= -2,781 p= 0,005*		

* $p < 0,05$, Z= Mann Whitney U Testi

Yukarıdaki tablo incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre, sosyal güvence durumuna göre, Süreğen hastalık tanısı alma durumu ve dini faaliyette ve sosyal faaliyette bulunma durumuna veya değişkenine göre yaşam doyumu arasında anlamlı bir farklılık saptanmazken; sosyal yardım alma, sürekli ilaç kullanma ve maddi durumunu değerlendirme değişkenlerine göre ise yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır.

Tablo 6. Yaşlı Bireylerin Çeşitli Bağımsız Değişkenlere Göre Yaşam Doyumu Ölçeği ve Dini Tutum Ölçeği Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=84)

Değişkenler	Yaşam Doyumu Puanı		Dini Tutum Puanı		
		Sıra Ort.		Sıra Ort.	
Medeni Durum	Evli	42,26		41,73	
	Bekar	2,00	$kwx^2=3,727$ $p=0,292$	62,0	$kwx^2=1,581$ $p=0,664$
	Dul	44,80		43,33	
	Boşanmış	64,50		62,00	
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	39,30	$kwx^2=6,807$ $p=0,146$	31,30	$kwx^2=5,319$ $p=0,265$
	İlkokul	46,71		42,84	
	Ortaokul	32,80		40,40	
	Lise	27,93		56,86	
	Üniversite	27,13		43,13	
Aylık Gelir	0-1000	42,28	$kwx^2=3,236$ $p=0,357$	43,56	$kwx^2=0,428$ $p=0,934$
	1001-2000	39,52		41,00	
	2001-3000	48,61		44,16	
	4001 ve üzeri	29,83		45,83	
Çalışma Durumu	Emekli	41,44	$kwx^2=3,749$ $p=0,586$	42,80	$kwx^2=2,232$ $p=0,816$
	İşçi	27,40		50,40	
	Memur	29,50		25,00	
	Ev hanımı	45,89		42,20	
	Çiftçi	41,54		39,08	
	İşsiz	64,50		62,00	
Kiminle Yaşadığı	Yalnız	42,07	$kwx^2=0,596$ $p=0,742$	42,27	$kwx^2=1,957$ $p=0,376$
	Eşimle	43,68		40,71	
	Eşim ve çocuklarımla	37,92		50,46	
Çocuk Sayısı	0	43,17	$kwx^2=3,236$ $p=0,357$	62,00	$kwx^2=0,428$ $p=0,934$
	1-3	45,64		42,61	
	4-6	33,63		38,28	
	7 ve üzeri	29,50		62,00	
Çocuklar/Akrabalar Görüşme Durumu	Görüşmüyorum	20,50	$kwx^2=5,974$ $p=0,201$	35,00	$kwx^2=3,827$ $p=0,430$
	Her gün	48,28		47,42	
	Haftada bir	45,45		39,21	
	Ayda bir	36,09		37,97	
	Yılda bir	33,28		50,39	
Görüşme Biçimi	Yüz yüze	32,21	$kwx^2=6,301$ $p=0,043^*$	34,65	$kwx^2=3,888$ $p=0,143$
	Telefonla	49,15		46,85	
	telefon ve yüz yüze	44,36		43,73	

* $p<0,05$, kwx^2 = Kruskal-Wallis Testi

Yukarıdaki tabloda, çeşitli bağımsız değişkenlerin, yaşlıların yaşam doyumu ve dini tutumları arasında anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren Kruskal Wallis H Testi analizi sonucu gösterilmektedir. Analiz neticesinde medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir, çalışma durumu, kiminle yaşadığı, çocuk sayısı, çocuklar/akrabalar ile görüşme durumu değişkenlerine göre gerek yaşam doyumu gerek dini tutum arasında anlamlı farklılık bulgulanmamıştır. Sadece yaşlı bireylerin çocukları ve/ya akrabaları ile görüşme biçimi ile yaşam doyumu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

3.2.4. Yaşam Doyumu ve Dini Tutuma Arasındaki İlişki

Bu başlık altında dini tutum ile yaşam doyumu arasında nasıl bir ilişki olduğunun tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirmiş olduğumuz korelasyon ve regresyon analizlerine yer verilecektir. Korelasyon ve regresyon analizleri ilişki testleri olarak bilinmektedir ve korelasyon analizi iki değişken arasında pozitif ya da negatif yönlü doğrusal bir ilişkinin olup olmadığını, ilgileşim var ise bunun yönünü ve şiddetini bize gösterirken, regresyon analizi de var olan korelasyonun matematiksel olarak gösterilmesi için kullanılır (Durğun, 2017, s. 85).

Tablo 7. Yaşam Doyumu ve Dini Tutum Arasındaki Korelasyon

Spearman's Korelasyon		Dini Tutum (Biliş)	Dini Tutum (Duygu)	Dini Tutum (İnanç)	Dini Tutum (Davranış)	Dini Tutum Toplam
Yaşam	r	-0,242*	0,337**	0,355**	0,428**	0,399**
Doyumu	p	0,026	0,002	0,001	0,000	0,000
	n	84	84	84	84	84

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Yukarıdaki tabloda katılımcıların yaşam doyumu ve dini tutumları arasındaki ilişkiyi açıklamak için yapılan Spearman Korelasyon analizi gösterilmektedir. Korelasyon analizlerinde yorum şu şekilde yapılabilmektedir; $r = 0$ ise, X ve Y arasında ilgileşim yoktur, $r \leq 0,25$ ise çok zayıf pozitif ilişki, r değeri 0,26 ve 0,49 arasında olduğunda zayıf pozitif korelasyon, $r = 0,50$ ile 0,69 arasında bir değer aldığı zaman orta dereceli pozitif korelasyon, r değeri 0,70 ve daha üzeri olduğunda yüksek derecede pozitif korelasyon vardır (Akgül ve Çevik, 2003, s. 358 akt. Karagöz, 2019, s. 808).

Tablo incelendiğinde yaşam doyumu ile dini tutum biliş alt boyutunda $r = -0,242$ düzeyinde çok zayıf negatif korelasyon; dini tutum duygu alt boyutunda $r = 0,337$ düzeyinde zayıf pozitif korelasyon; inanç alt boyutunda $r = 0,355$ düzeyinde zayıf pozitif korelasyon; davranış alt boyutunda $r = 0,428$ düzeyinde zayıf pozitif korelasyon ve son olarak dini tutum toplam ölçek puanı bazında $r = 0,399$ düzeyinde zayıf pozitif korelasyon vardır. Bu sonuçla yaşam doyumu ile dini tutum arasında zayıf düzeyde de olsa pozitif yönlü bir korelasyon olduğu söylenir.

Dini tutumun ve yaş değişkeninin yaşam doyumu üzerindeki etkisinin ne olduğunu belirlemek için yapılan çoklu regresyon analizi aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 8. Çoklu Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	t	p	R	R ²	F	p
Yaşam doyumu	Sabit	-28,151	-3,867	0,000*	0,573	0,328	19,791	0,000*
	Dini tutum	0,582	4,171	0,000				
	Yaş	0,408	4,360	0,000				

* $p < 0,001$

Regresyon tablosu incelendiğinde değişkenler arası ilişki düzeyi $R = 0,573$ olduğundan değişkenler arasında orta düzeyde pozitif korelasyon vardır (Uysal vd., 2019). Determinasyon katsayısı ise $R^2 = 0,328$ bulunmuştur. Bu sonuç bize yaşam doyumundaki toplam değişimin %32,8'inin "dini tutum" ve "yaş" değişkenleri tarafından belirlendiğini göstermektedir. Yaşam doyumundaki %67,2'lik değişimin sebebi ise bilinmemektedir. F testinin significance (p) değeri 0,05'ten küçük olduğundan ($0,000 < 0,05$) regresyon modeli önemlidir. Dolayısıyla regresyon modeli tahmin için kullanılabilir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda yaşlı bireylerin yaşam doyumlarına yönelik farklı boyutlarda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Birçok araştırmada yaşam doyumunu ya da tatmini demografik değişkenler, sağlığa ilişkin göstergeler ve yaşam dönemlerine (emeklilik vb.) ilişkin değişkenler çerçevesinde araştırılmış ve bu değişkenlerle ilişkili olup olmadıkları ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarının geneline bakıldığında yaşlıların gençlere nazaran daha mutsuz oldukları, fakat yaşlıların da gençlere göre yaşam doyumlarının daha fazla olduğu, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan yaşlıların yaşam tatmininin daha yüksek olduğu, sağlıksız yaşlıların ise hayattan daha az doyum elde ettikleri belirlenmiştir (Andrews ve Withey, 1976; Moum, 1981'den akt. Hablemitoğlu ve Özmete, 2010, s. 161).

Günümüzde yapılan araştırmaların içeriğine baktığımızda yaşlıların yaşam doyumuna etki eden faktörler daha geniş yelpazede ele alınmaktadır. Yaşlı bireylerin yaşam doyumları ve yalnızlık algılarının belirlendiği bir çalışmada kentte yaşayan yaşlıların yalnızlık algılarının kırdaki yaşayanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Erol vd., 2016, s. 68). Başarılı yaşlanma ve yaşam doyumunun konu edildiği bir diğer araştırmada ise yaşam doyumunu ve başarılı yaşlanma arasında zayıf düzeyde ($r= 0,234$) pozitif yönlü korelasyon olduğu bulunmuştur (Aksu, 2020, s. 36). Huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin yaşam doyumunu ve umutsuzluk düzeylerinin araştırıldığı diğer bir çalışmada ise yaşam doyumunu ve umutsuzluk düzeyi arasında $r= -0,685$ düzeyinde negatif yönlü ilişki bulunmuştur (Şahin Ercan ve Özçetin Üzar, 2020).

Evde yaşayan yaşlıların yalnızlık, yaşam doyumunu ve ölüm kaygısının belirlenmesine yönelik yapılan bir diğer çalışmada ise yalnızlık ile yaşam doyumunu arasında anlamlı pozitif yönde zayıf ilişki ($r=.272$, $p=.000$), ölüm kaygısı ile yaşam doyumunu arasında da anlamlı düzeyde negatif yönlü korelasyon ($r=-.319$, $p=.000$) saptanmıştır (Tel vd., 2020). Yaşam kalitesi ve emekliliği konu edinen ve emekli bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada yaşam doyumunu ile emeklilik sonrası ek bir işte çalışma değişkenine göre anlamlı farklılık bulunduğu ve emeklilik sonrası başka bir iş edinen bireylerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Aksu, 2020, s. 44).

Araştırmamızın konusuna benzer nitelikte yapılan ve yaşlılık döneminde yaşam kalitesi ve dindarlığı konu edinen diğer bir araştırmada ise Dini Hayat Ölçeği ile Yaşam Kalitesi Ölçeği kullanılmış, ölçeklerden alınan toplam puanların karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($r= 0,103$, $p=0,126$) bulgulanmamıştır. Fakat bu çalışmada yaşam doyumu ile dini tutum arasında ($r=0,399$, $p=0,000$) pozitif yönlü korelasyon bulgulanmıştır (Akbolat, 2014 s. 118). Bu sonuçlar birbirini destekler nitelikte olmadığı görülmektedir. Bunun sebebinin ise kullanılan ölçeklerin ve araştırmanın yapıldığı zaman ve örneklem kitlesinin özelliklerinin farklı oluşundan kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmamızda yaşlı bireylerin yaşam doyumlarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırmamıza benzer nitelikte huzurevinde kalan yaşlılar üzerinde yapılan bir çalışmada ise yaşlıların yaşam doyumlarının düşük olduğu saptanmıştır (Softa Kaçan vd., 2015, s. 18). Şahin Ercan ve Özçetin Üzar (2020) tarafından yaşlılar üzerinde yapılan diğer bir çalışmada da yaşlı bireylerin yaşam doyumlarının düşük ve umutsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu iki çalışmadaki bulgularla elde ettiğimiz bulgular benzer nitelikler taşımakta ve birbirini destekler niteliktedir (Tablo 3). Araştırmamıza benzer nitelikte yapılan diğer bir diğer çalışmada ise yaşlı bireylerin yaşam doyumları ile yaş arasında $p=0,048$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur (Aksu, 2020, s. 31). Bu sonuç da araştırmamızdaki bulguları destekler niteliktedir. Fakat yaşlı bireylerde yaşam doyumunu konu edinen diğer bir çalışmada ise yaş değişkenine göre yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır (Ata ve Ekinci, 2020, s. 11).

Araştırmamıza benzer nitelikte yaşlılarla yapılan çeşitli çalışmalarda da cinsiyet ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulgulanmamıştır (Ata ve Ekinci, 2020, s. 11 , Erci vd., 2017, s. 75). Emeklilik ve yaşam doyumu konusunda yapılan başka bir araştırmada ise cinsiyet değişkenine göre yaşam doyumu arasında anlamlı farklılık bulgulanmıştır (Karakoç, 2019, s. 31). Erol vd. (2016, s. 64) tarafından yapılan bir diğer çalışmada yine yaşam doyumu cinsiyet değişkeniyle anlamlı farklılaşmamış fakat süregelen hastalık değişkenine göre yaşam doyumu arasındaki fark anlamlı $Z= 3,77$; $p= 0,000$ bulunmuştur. Yine aynı çalışmada ilaç kullanımı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($t= 5,33$; $p= 0, 000$) fakat bizim ulaştığımız sonuçtan farklı olarak ilaç kullanmayanların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır (Erol vd., 2016, s. 67). Halbuki bizim araştırmamızda elde ettiğimiz sonuç reçeteli ilaç kullananların yaşam doyumlarının daha

yüksek olduğu yönündedir ($Z = -2,524$; $p = 0,012$). Sonuç olarak ilaç kullanımını değişkenine göre yaşam doyumu arasında anlamlı ilişki noktasında iki araştırma birbirini destekler niteliktedir (Tablo 5).

Erol vd. (2016, s. 67) tarafından yaşlılarda yalnızlık algısı ve yaşam doyumu konusunda yapılan benzer bir çalışmada ise yaşam doyumu ile medeni durum, aylık gelir, çocuk sayısı, kiminle yaşadığı, akraba ile görüşme sıklığı değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulgulanırken, eğitim durumu ile yaşam doyumu arasında fark anlamlı bulunmamıştır. Softa Kaçan vd. (2015, s. 16-17) tarafından benzer nitelikte yapılan diğer bir çalışmada ise yaşam doyumu ile eğitim durumu, gelir durumu, kronik hastalık durumu, çocuk sayısı değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulgulanmamıştır. Bu araştırma ile yapmış olduğumuz araştırma neticesinde benzer sonuçlar elde edilmiş olup bu iki çalışma birbirini destekler niteliktedir (Tablo 6).

Yaşlı bireylerin yaşam doyumları ve dini tutumları üzerine gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmada yaşlı bireylerin dini tutumlarının yüksek olduğu, yaşam doyumlarının da orta seviyede olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca yaşlı bireylerin dini tutumları ile yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiş ve 1'inci hipotezimiz tamamen doğrulanırken, 2'nci hipotezimiz ise kısmen doğrulanmıştır.

Dini tutumun ve yaş faktörünün yaşam doyumu üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik yapılan çoklu regresyon analizi neticesinde β_0 parametresinin değeri $-28,151$, β_1 parametresinin değeri $0,582$ ve β_2 parametresinin değeri de $0,408$ olduğundan regresyon denklemi ($\text{Yaşam doyumu} = -28,151 + 0,582 * \text{Dini tutum} + 0,408 * \text{Yaş}$) elde edilmiştir.

Denkleme göre kısmi regresyon katsayıları şöyle yorumlanır.

$\hat{\beta}_0 = -28,151$; X_1 ve X_2 sabitken ($X_1 = X_2 = 0$) yaşam doyumunun ortalama değerini verir.

$\hat{\beta}_0$ değeri her zaman bir anlam ifade etmek zorunda değildir (Karagöz, 2019, s. 875).

$\hat{\beta}_1 = 0,582$; yaş değişkeninin yaşam doyumu üzerindeki etkisi sabit tutulduğunda dini tutum değişkenindeki bir birimlik artışa karşılık yaşam doyumu $0,582$ birim artar.

$\hat{\beta}_2=0,408$; dini tutum değişkeninin yaşam doyumu üzerindeki etkisi sabit tutulduğunda, yaş değişkenindeki bir birim artışa karşılık yaşam doyumu ortalama 0,408 birim artar. Sonuç olarak dini tutum ve yaş değişkenlerindeki artış yaşam doyumunu artırmaktadır denilebilir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçların daha geniş örneklemlerde test edilmesi önerilmektedir. Ayrıca bu çalışmada elde edilen sonuçlar alanda gerçekleştirilecek benzer nitelikteki niceliksel araştırmalara ve yaşlılara yönelik geliştirilecek sosyal politikalara kaynak teşkil edebileceği değerlendirilmektedir.

5. KAYNAKÇA

- [1]. Akbolat, A. (2014). *Yaşlılık döneminde yaşam kalitesi ve dindarlık ilişkisi (Şanlıurfa ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- [2]. Akgül, A. ve Çevik, O. (2003). *İstatistiksel analiz teknikleri*. Ankara: Emek Ofset.
- [3]. Akgül, M. (2004). Yaşlılık ve dindarlık: dindarlık, hayattan zevk alma ve mutluluk ilişkisi –Konya Huzurevi örneği. *Dini Araştırmalar*, 7(19), 19-56.
- [4]. Aksu, G. (2020). *Birinci basamağa başvuran yaşlı bireylerde başarılı yaşlanma ile yaşam doyumu arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- [5]. Andrews, F. M. ve Withey, S. B. (1976). *Social indicators of well-being American's perceptions of life quality*. New York: Plenum Press.
- [6]. Appleton, S. ve Song, L. (2008). Life satisfaction in urban China: components and determinants. *World Development*, (36), 11.
- [7]. Arseven, A. D. (1993). *Alan araştırma yöntemi*. Ankara: Gül Yayınları.
- [8]. Ata, Z. ve İkinci, N. (2020). Yaşlı bireylerde yaşam doyumu: İzmir'de bir sağlıklı yaş alma merkezi örneği. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1 – 16.
- [9]. Çetin, A. (2002). Geriatriklerde yaşam kalitesi ve rehabilitasyon. Y. Gökçe Kutsal (Ed), *Geriatrici 2002 içinde* (218-221. Ss.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- [10]. Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam doyumu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1250-1262.
- [11]. Denney, D. (1998). *Social policy and social work*. New York: Oxford University Press.
- [12]. Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. and Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49 (1), 71-75.

- [13].Durğun, A. (2017). *Hastanelerde bakım hizmeti veren meslek elemanlarının manevi bakıma ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi (Bolu örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- [14].Erci, B., Yılmaz, D. ve Budak, F. (2017). Yaşlı bireylerde özbakım gücü ve yaşam doyumunun umut düzeylerine etkisi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(2),72–76.
- [15].Erol, S., Sezer, A., Şişman, F.N. ve Öztürk, S. (2016). Yaşlılarda yalnızlık algısı ve yaşam doyumunu, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 60-69.
- [16].Eser, E. (2004). Yaşam kalitesinin sınıflandırılması ve sağlıkla ilgili yaşam kalitesinin ölçümü. 1. *Sağlıkta Yaşam Kalitesi Sempozyumu* içinde (4-6. ss.). İzmir.
- [17].Genç, Y. ve Seyyar, A. (2010). *Sosyal hizmet terimleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- [18].Genç, Y. ve Durğun, A. (2018). Sağlık çalışanlarının dini tutum düzeyleri. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(38), 253-281.
- [19].Hablemitoğlu, Ş ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı refahı yaşlılar için sosyal hizmet*. Ankara: Kilit Yayınları.
- [20].Haybron, D.M. (2001). Happiness and the importance of life satisfaction”, <https://www.semanticscholar.org/paper/Happiness-and-the-Importance-of-Life-Satisfaction-Haybron/867402452c582f34525b461749cc314a4800e787#citing-papers> adresinden erişildi.
- [21].Johnson, R. B., & Christensen, L. (2014). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches* (5th Edition). California: Sage Publications.
- [22].Kalaycı, Ş., vd. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- [23].Kaptanoğlu Yıldırım, A. (2013). *Sağlık alanında hipotezden teze: veri toplama ve çözümleme serüveni*. İstanbul: Beşir Kitabevi.

- [24].Karagöz, Y. (2010). Nonparametrik tekniklerin güç ve etkinlikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 18-40.
- [25].Karagöz, Y. (2019). *SPSS-AMOS-META uygulamalı istatistiksel analizler* (Güncellenmiş 2. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- [26].Karakoç, Y. (2019). *Emeklilerin yaşam doyumu, benlik saygısı ve sosyal istenirlik düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- [27].Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- [28].Moum, T. (1981). *Quality of life : problems of assesment and measurement socio-economic studies: 5*, [Adobe Digital Editions]. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000055347?posInSet=2&queryId=c3f562c5-cee9-4058-90c2-3ae82ec10467> UNESDOC Digital Library.
- [29].Ok, Ü. (2011). Dini tutum ölçeği: ölçek geliştirme ve geçerlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 528-549.
- [30].Shin, D. C. and Johnson, D. M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social Indicators Research Journal*, 5, 475-492.
- [31].Softa Kaçan, H., Karaahmetoğlu Ulaş, G., Erdoğan, O. ve Yavuz, S. (2015). Yaşlılarda yaşam doyumunu etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, (1), 12-21.
- [32].Şahin Ercan, N. ve Özçetin Üzar, Y.S. (2020). Huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeyi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(2), 167-176
- [33].Tel, H., Koç, M. ve Aydın Tel, H. (2020). Evde yaşayan yaşlılarda yalnızlık, yaşam doyumu ve ölüm kaygısının belirlenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel sayı), 1-10.
- [34].Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Demografik göstergeler*. <https://data.tuik.gov.tr/tr/main-category-sub-categories-sub-components2/> adresinden erişildi.

- [35].Tüzün, E. H. ve Eker, L. (2003). Sağlık değerlendirme ölçütleri ve yaşam kalitesi. *Sağlık ve Toplum*, 13(2), 3-8.
- [36].United Nations. (2015), World population ageing 2015. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf adresinden erişildi.
- [37].Uysal, B., Durğun, A. ve Demirel, M. (2019). Investigating the effect of occupational commitment on organizational commitment. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 20-42.